HOMMAGE À CICERONE POGHIRC*

C'est très tard dans sa carrière remarquable, que j'ai connu Poghirc – aussi n'étais-je sans doute pas, ici, le mieux armé pour lui apporter un dernier hommage.

Il avait gravi dans sa Roumanie natale tous les échelons d'une carrière universitaire dans le domaine où mes compatriotes excellent – la linguistique – peut-être du fait qu'à cause de notre retour tardif dans le giron de la civilisation occidentale, nous avons eu à faire le plus grand effort pour témoigner de la latinité essentielle de notre langue. Poghirc se hissera dans la linguistique romane aux plus hauts degrés de science. Il ira plus loin, étant un des premiers et des meilleurs de nos spécialistes de l'indo-européen.

Comme professeur à l'Université de Bucarest, ses compétences, au comble du régime communiste, ont eu aussi leur revers négatif : l'obligation d'assumer la direction des hautes études universitaires – fonction où les pressions doctrinaires marxistes des gouvernants ont mis à rude épreuve sa conscience et sa patience. Vers la fin des années 70, sa patience était à bout. A la première occasion il a tout abandonné, tout risqué.

Il a choisi d'abord la France, cette seconde patrie des Roumains depuis deux siècles. Mais il fallait vivre. C'est alors qu'un heureux hasard a rendu disponible un poste de professeur en langues romanes, tenu jusqu'alors par un roumain, à l'Université de Bochum, la grande ville industrielle de la Ruhr. La candidature de Poghirc, vu ses titres exceptionnels, a tout de suite été acceptée – et on lui a même accordé la facilité de pouvoir grouper ses cours tous les 15 jours, de manière à concilier le service qui lui assurait le nécessaire, avec le désir de vivre à Paris et d'élever ici son fils.

A Paris venait de revivre une initiative bénévole, La Maison Roumaine, qui avait l'ambition de continuer à faire connaître en France la culture roumaine et le drame actuel de la Roumanie. Poghirc s'est immédiatement offert à accorder son soutien à cette œuvre d'amateurs. C'est là que j'ai le découvert, l'automne de 1984. Je revenais d'un séjour de 23 ans en Afrique, dans la République du Niger, appelé au Secrétariat de cette œuvre par ses initiateurs. Je me suis vite rendu compte que sans la présence de Cicerone Poghirc, cette institution d'amateurs eut été de peu d'efficacité. Il y a apporté non seulement tout son dynamisme, son concours à nos

* Omagial adus marelui clasicist de către Neagu Djuvara, în Biserica românească din Paris, pe 21 aprilie 2009.

StCl XLV, 2009, Bucureşti, p. 263–265

www.cimec.ro

fêtes nationales et religieuses – où sa connaissance des traditions populaires faisait merveille ; il nous apporté aussi, grâce au prestige dont il jouissait auprès de ses collègues français, l'accès à des amphithéâtres de la Sorbonne, chaque fois qu'une manifestation plus solennelle le demandait.

J'avais moi-même, après un doctorat d'État en philosophie de l'Histoire, entamé depuis 10 ans des écrits d'histoire roumaine où ma compétence était souvent en difficulté. Des années durant, Poghirc, moins âgé que moi, a été le professeur qui complétait merveilleusement mes connaissances.

Après décembre 89, j'ai choisi de rentrer en Roumanie. J'y ai transporté une revue d'honorable tenue scientifique, La Revue des Études Roumaines, éditée jadis par l'Institut Universitaire Roumain Charles Ier. Dans le premier numéro que nous avons pu sortir à Iassy, Poghirc a publié un longue article que j'estime capital, prouvant que la langue des Daces n'était pas un dialecte du thrace – comme continu à soutenir ce que je nommais la vulgate de l'historiographie roumaine – mais une langue à part, à égale distance du thrace, de l'illirien, et de l'ancien balte. Cet article remarquable, photocopié en de nombreuses exemplaires, me sert encore incessamment à combattre les théories d'un faux nationalisme imbécile.

Adieu, Cicerone Poghirc. Merci de tout ce que tu m'as donné.

Je finis avec la phrase traditionnelle en roumain : Que la terre te soit légère. „Să-ți fie țărâna ușoară!".

L-am cunoscut pe Cicerone Poghirc destul de târziu în remarcabila lui carieră, de aceea n-aş fi poate eu cel mai în măsură să-i aduc acest ultim omagiu.

Urcase toate treptele carierei universitare într-un domeniu în care compatrioții mei excelează – lingvistica – poate tocmai pentru că, reveniți târziu în sânul civilizației occidentale, am avut de făcut un imens efort pentru a demonstra latinitatea esențială a limbii noastre. Poghirc se va remarca în lingvistica romanică, ba mai mult, va deveni unul dintre cei mai buni specialişti ai noştri în indoeuropenistică.

Ca profesor al Universității din Bucureşti, competența sa, în plin regim comunist, şi-a avut şi reversul negativ: obligația de a asuma direcția studiilor universitare – funcție în care presiunile doctrinare marxiste ale guvernanților i-au pus la grea încercare răbdarea şi conştiința. Către finele anilor '70, răbdarea lui ajunge la capăt. Cu primul prilej abandonează totul, riscă totul. A ales de la început Franța, această a doua patrie a românilor de mai bine de două secole. Dar trebuia să-şi asigure existența. O împrejurare fericită îi permite să candideze la catedra de limbi romanice a Universității din Bochum, mare oraş industrial din Ruhr. Candidatura excepțională este acceptată pe loc, i se dă posibilitatea de a-şi grupa cursurile în aşa fel încât să-şi poată îmbina activitățile sale de acolo cu dorința de a trăi şi de a-şi creşte fiul la Paris.

www.cimec.ro

Tocmai atunci îşi reîncepea activitatea la Paris, printr-o iniţiativă benevolă şi entuziastă, Casa Românească (*La Maison Roumaine*), asociaţie care îşi propunea să facă cunoscută în Franţa cultura şi drama contemporană a României. Aici l-am cunoscut în toamna lui 1984. Reveneam dintr-o şedere de 23 de ani în Africa (Republica Niger), şi am fost chemat ca secretar de iniţiatorii acestei asociaţii. Mi-am dat îndată seama că, fără prezenţa lui Cicerone Poghirc, această instituţie de amatori entuziaşti ar fi rămas puţin eficace. El ne-a oferit nu numai dinamismul, concursul său la sărbătorile noastre naţionale şi religioase – unde cunoştinţele lui în materie de tradiţii populare erau de neegalat – ci şi, în acelaşi timp, graţie prestigiului de care se bucura în faţa colegilor săi francezi, accesul la amfiteatrele Sorbonei, ori de câte ori se impunea un eveniment mai solemn.

Îmi începusem eu însumi de vreo 10 ani, după un doctorat de stat în filosofia istoriei, lucrările de istorie românească. Deseori competenţa mea era pusă la încercare: ani de-a rândul, Poghirc, mai tânăr decât mine, îmi completa uluitor cunoştinţele.

După decembrie '89 m-am întors în România. Am adus aici o revistă de bună ţinută ştiinţifică, „La Revue des Etudes Roumaines", editată de Institutul Universitar Român Carol I. În primul număr, pe care l-am putut edita la Iaşi, Poghirc a publicat un lung articol, pe care-l consider capital, demonstrând că limba dacilor era nu un dialect al limbii trace – cum continuă să susţină ceea ce aş numi „vulgata" istoriografiei române –, ci o limbă de sine stătătoare, la egală distanţă faţă de tracă, iliră şi vechile limbi baltice. Acest articol remarcabil, fotocopiat în multe exemplare, mă ajută şi astăzi să combat teorii de un fals naţionalism imbecil.

Rămâi cu bine! Adio, Cicerone Poghirc, îţi mulţumesc pentru tot ce mi-ai dat! Termin cu vorba tradiţională românească: „Să-ţi fie ţărâna uşoară!"

Neagu Djuvara

www.cimec.ro